

הכרוניקה: מה קורה כאן

יהודה יפרח

סרן שקד מאירי, מילואימניק מחיל התותחנים, נהרג בתאונת דרכים ברמת הגולן בגיל 27. הוריו המבוגרים שאבו את זרעו מהגופה מתוך תקווה שאשתו, שנישאה לו חודשים ספורים לפני התאונה, תסכים להרות ממנו, אולם האלמנה סירבה וביקשה לפתוח פרק חדש בחייה. האם ביקשה לקבל את הזרע כדי להביא ממנו ילד באמצעות אם פונדקאית אחרת, אך האלמנה טענה כי המנוח לא היה רוצה להביא לעולם ילדים בדרך זו וסירבה לאשר להורים לעשות שימוש בזרעו של בעלה. // התיק התגלגל בערעורים לבית המשפט העליון, ושם כתבה השופטת חיות את פסק הדין המרכזי. את פסק הדין

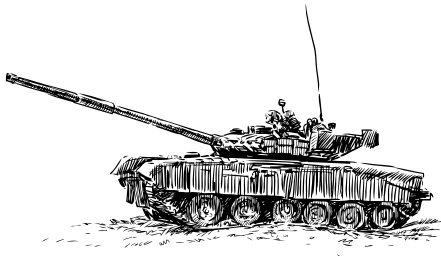

הארוך הקדישה חיות לדיון מתמטי-כמעט בשאלה המשפטית הצרה: בהינתן העובדה שהמנוח לא השאיר צוואה עם הוראות ברורות, מהו מעמדה של האלמנה מול מעמדם של ההורים ביחס לזרעו של בעלה? // את הפרק הדיוני פתחה חיות בקביעה עובדתית: "בתחומי הרפואה והטכנולוגיה אנו עדים לא אחת למצב דברים בו המשפט אינו משיג את קצב החיים ואינו נותן מענה בחקיקה לסוגיות שונות המתעוררות כתוצאה מהתפתחויות וחדושים מדעיים". בהיעדר חקיקה פנתה חיות אל הנחיית היועמ"ש (שנכתבה בימי כהונתו של אליקים רובינשטיין) שלפיה העקרונות המנחים הם "כיבוד רצון הנפטר, הנובע מעקרון האוטונומיה של הפרט וזכות האדם על גופו, ורצונה של בת זוג הנפטר בהמשכיות שאיפתם המשותפת לילד לשניהם". היא ציינה כי הנחיה זו תואמת את עמדת הדין העברי ביחס לרעיון הייבום כפי שנוסחה על ידי הרב זלמן נחמיה גולדברג. את הטענה שנוסחה בחוגים אקדמיים שיש לתת לזוג הורים מבוגרים להביא לעולם ילד בשל "הזכות לסבות" היא הזכירה רק בראשי פרקים, וכמעט לא פיתחה. היא לא הזכירה את העובדה שיש להורים עוד חמישה ילדים חוץ מהבן המנוח, וגם לא עסקה בחשש שהילד צפוי לגדול אל תוך יתמות, בלי אב ובלי אם. // חיות כתבה פסק דין משפטי-פורמלי, יהיו מי שיגידו יבש, חף מאידאולוגיה מכל סוג שהוא. לאחר פרסומו הגיעה האם הזועמת לבית הקברות וניתצה את שם האלמנה מכרית המצבה שעל קבר בנה. "אני מיואשת וכועסת", אמרה לעיתונאים שהתגודדו, "השופטים קבעו שלא יהיו לי נכדים מהבן שלי". // הנתון הזה חשוב

לאור העובדה שחיות עתידה להתמנות לתפקיד נשיאת בית המשפט העליון בשלהי הקיץ. קשה אמנם להקיש מפסק דין בודד על מדיניות משפטית כוללת, אולם חיות מצטיירת פה כשופטת פורמליסטית שנצמדת ללשון החוק ולפרשנות ה"פשט" שלו, ונמנעת מדיון פוליטי, מוסרני, או כזה שמשקף אג'נדה מובהקת. מדובר במקרה שאין לגביו חקיקה ברורה, ולמרות זאת היא נצמדת להנחיות היועמ"ש ואינה מתפתה למחוזות היצירתיים של "הפרשנות התכליתית" מבית מדרשו של אהרן ברק. ■ מערכת היחסים שבין צה"ל לרבני הציונות הדתית הגיעה לאחרונה לכמעט משבר בעקבות דבריו של הרב יגאל לוינשטיין, מראשי המכינה הקדם-צבאית בעלי; אלא שגם אחרי שמשרד הביטחון הבין שאינו יכול לנקוט בצעדים מנהליים נגד המכינה, הסערה לא שככה. עם התגברות תלונות של חיילים דתיים על שחיקה מתמדת בנוהלי "השילוב הראוי", הצטרפו גם רבנים ליברליים מהמגזר הדתי-לאומי למאבק ומתחו ביקורת גלויה על התנהלות הצבא בנושא. // חמתם התלקחה על הטקסט "מנשים למגדר – הבסיס התפיסתי" שנחשף לאחרונה. מדובר במסמך שנוסח על ידי היוה"ל"ן בסוף 2015, בתקופה שבה כיהנה בתפקיד תא"ל רחל טבת-ויזל, בוגרת אולפנת "צפירה" ותיכון בני-ברק. המסמך בישר על הפיכתה של יחידת היוה"ל"ן (יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים) ליוה"ל"ם (יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר), וניסוחיו נראים כמו משנה סדורה ובסיס אידאולוגי ואסטרטגי למהפכה של ממש בצה"ל – רפורמה המבוססת על דוקטרינות מבית היוצר של הפמיניזם הרדיקלי. // כך למשל נטען במסמך כי צה"ל "מעדיף גברים בעלי תכונות ודפוסי התנהגות הדומים לאלה של הגבר הלוחם, ובכך יוצר אי-שוויון אפריורי בינם לבין כל שאר המשרתים, גברים ונשים כאחד. הארגון מוביל בציפיותיו את האנשים לאמץ דפוסי התנהגות גבריים כמו תחרותיות, איפוק, טוטאליות ואגרסיביות, ללא קשר לזהותם ולנטייתם המינית של המשרתים בו... אי השוויון הינו תוצר מהעובדה שהצבא נבנה על ידי

גברים, עבורם ובהתאם ליכולותיהם". עוד נטען במסמך כי גברים המאמצים דפוסי אישיות נשיים כמו "נטילת חלק פעיל בחיי המשפחה ופיתוח חיי פנאי מגוונים" מוסטים ל"מסלול קריירה שולי ללא סיכויים ממשיים להתקדם". כתוצאה מכך, נטען, להט"בים מוצאים את עצמם "מתנגשים עם התרבות הארגונית של הצבא". // המלצתן המרכזית

של מחברות המסמך היא "גיבוש תפיסה ומדיניות שתכליתן לייצר את התנאים הנדרשים על מנת שכלל המשרתים יוכלו לשרת באופן שוויוני". לצורך כך מבקשות קצינות היוה"ל"ן להפסיק לעסוק בצורכיהן של "נשים ביולוגיות" המשרתות בצה"ל ולהפנות את מאמציהן לשינוי מערכתי כולל בצבא, כשהמטרה היא "השגת שוויון הזדמנויות מגדרי מהותי". // במפגש שנערך בין רבני הציונות

הדתית לראש אכ"א הנכנס (ודובר צה"ל היוצא) האלוף מוטי אלמוז הבטיח האחרון "לבחון את החומר" והציע תיקונים נקודתיים אחדים במישור המעשי, כדוגמת החזרת הפלוגות המגדריות לקורס הקצינים בבה"ד 1 ורענון נוהלי "השילוב הראוי" שנשחקו בשנים האחרונות. כצפוי, ההבטחות לפרקטיקה נסבלת השתיקו את הרבנים, והדיון במסמך עצמו, על עקרונותיו מרחיקי הלכת, ימתין כנראה להתבטאות הבאה של מי מרבני ה"קו". ■ שופטות בג"ץ דחו את עתירת בעלי המרכולים בתל-אביב וביטלו את החלטתו של שר הפנים לשעבר גדעון סער שלא לאשר חוק עזר עירוני של העירייה. משמעות הדברים היא היתר לעיר העברית הראשונה לאפשר מסחר בשבת בהיקף נרחב. נשיאת בית המשפט העליון מרים נאור קבעה כי מאחר שסער לא נימק את החלטתו שלא לאשר את חוקי העזר, וגם שר הפנים הנוכחי אריה דרעי נמנע מלטפל בסוגיה, הרי שמדובר בהחלטה לא מנומקת שדינה להידחות. // השופטות שישבו בהרכב – נאור, חיות וברק ארז – התעלמו מרוב הנקודות העקרוניות שהעלו בעלי המרכולים. הן כתבו פסק דין מנהלי שהתמקד בעיקר בגרירת הרגליים של הדרג הפוליטי ובענייני "מידתיות". הן לא הציעו פרשנות חלופית לחוק שעות עבודה ומנוחה ולטיב הזיקה בינו לבין אופייה של השבת בשוק העבודה, לא עסקו במשמעויות התעסוקתיות והסוציאליות הנגזרות מהפרצה הענקית שפרצה עיריית תל-אביב בהגנות שהחוק מקנה לאזרחים, ולא לסמכויות העירייה מול קביעות ספר החוקים הישראלי בענייני שעות עבודה ומנוחה. // השופטות הפכו למעשה את פסיקתו הקודמת של בית המשפט העליון בנושא. כזכור, העתירה הראשונה הוגשה ב-2008 בידי 32 בעלי מכולות שדרשו לאכוף את חוק העזר הקובע שיש לסגור חנויות בימי המנוחה הרשמיים. העילה לעתירה הייתה כניסתן של רשתות דוגמת AM:PM ו"טיב טעם", שפתחו את שעריהן 24/7 ברצף, ובכך גרמו הפסדים לחנויות הקטנות והכריחו את חלקן לפתוח בשבת כדי לעמוד בתחרות. "אין ספק שהמשיבות מפרות את חוק העזר", כתבה אז נאור. "משכך, כעיקרון, על העירייה לפעול במטרה שבתאי עסק אלה יהיו סגורים ביום המנוחה. עניין זה אינו נובע מההשקפה 'דתית' או 'חילונית'. הוא נובע מההשקפה כי את החוק, לרבות חוק העזר, יש לקיים". נאור הבהירה כי משמעותו של חוק שעות עבודה ומנוחה היא ש"בתי עסק אכן יהיו סגורים ביום המנוחה, ולא כי בתי עסק הרוצים לפתוח את דלתותיהם ביום השבת יוכלו לעשות זאת בתנאי שיהיו מוכנים לשלם את הקנס הכרוך בכך". החרה החזיק אחריה או השופט רובינשטיין כשכינה את התנהלות עיריית תל-אביב "ישראלוף". // השר דרעי ניסה להסוות את אחריותו האישית לתוצאה והצהיר כי "ההחלטה תביא לפגיעה קשה בשבת קודש ובצביון העם היהודי. אני מתכוון להיפגש בקרוב

עם ראש הממשלה ולמחות בפניו על הפגיעה הקשה בסטטוס קוו בנושא השבת". אך הנפגע העיקרי מפסק הדין הוא "מעמד האריסים" ההולך וגדל; מעמד זה מונה מאות אלפים של נותני שירותים בשוק הקמעונאות הנאלצים לחלל שבת במתחמי הקניות הגדולים, ובכך נגזל מהם יום המנוחה השבועי בחיק משפחתם.

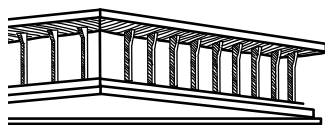
■ ראש הממשלה בנימין נתניהו פעל במרץ במהלך החודש הקודם לסגירת

תאגיד השידור הציבורי, אף שחוק התאגיד עבר בקריאה שנייה ושלישית בכנסת והורה על פתיחת שידורי התאגיד בסוף אפריל, ועיתונאים ואנשי מקצוע רבים שעזבו מקומות עבודה קודמים והצטרפו לשורותיו עלולים היו למצוא את עצמם לפתע ללא עבודה. מאמצי נתניהו כמעט הובילו למשבר קואליציוני מול שר האוצר משה כחלון שהתנגד להם בנחרצות. השניים הגיעו לבסוף לפשרה שלפיה הפעלת התאגיד תידחה ל-15 במאי ללא חטיבת החדשות, וזו תוקם מאוחר יותר כגוף נפרד. // מקורבי נתניהו הסבירו כי האובססיביות שלו לנושא החלה לאחר שהבין את ה"עוקץ" שטמן לו יאיר לפיד בניסוח חוק התאגיד במהלך כהונתו כשר האוצר של הכנסת הקודמת. זה קרה בקיץ 2014 כשצה"ל

לחם ב"צוק איתן" ותשומת הלב הציבורי הופנתה למאבק הצבאי בדרום. בכנסת ישבה אז ועדה בראשותה של ח"כ קארין אלהרר (יש עתיד) וניסחה את חוק התאגיד שאמור היה להיות מבוסס על המלצות ועדת לנדס. על פי החוק כל עובדי התאגיד מתמנים על ידי המנכ"ל וההנהלה שתחתיו, המנכ"ל מתמנה על ידי ועדת איתור בראשות שופט, וזה מתמנה על ידי שר התקשורת בהתייעצות עם נשיא ביהמ"ש העליון. ה"עוקץ" שהכניסה אלהרר היה במניעת היכולת של הדרג הנבחר לפקח על פעילות התאגיד. // אלהרר קבעה כי החל מהקדנציה השנייה של ועדת האיתור, כלומר בעוד ארבע שנים, המנכ"ל יוכל להיות מודח בגין "תפקוד מקצועי לקוי" אך ורק בידי הדירקטוריון, הדירקטוריון יוכל להיות מודח רק בידי ועדת האיתור, חבר ועדת איתור יכול להיות מודח רק בידי יו"ר הוועדה, ויו"ר הוועדה יכול להיות מודח בידי שר התקשורת – אך רק באישור של נשיא ביהמ"ש העליון. אגב, הסמכות הביצועית שהחוק מעניק לנשיא העליון במיניו ובפיטורין של יו"ר גוף שאיננו קשור למערכת המשפט אינה קיימת באף מדינה בעולם. משמעות הדברים היא שאם מנכ"ל התאגיד לא הואשם בפלילים או הביא את הארגון לגרעונות כלכליים חמורים אין לנבחרי הציבור שום אפשרות מעשית לפטר אותו, ולכן אין להם מנופים לוודא שהשידור הציבורי אכן ייתן דין וחשבון לציבור ויעניק פתחון פה מאוזן לכלל המגזרים בחברה. // אלא שהפתרון שהציע נתניהו אינו פותר את הבעיה: ראש הממשלה קיבל את דרישת היועמ"ש מנדלבלית שגם תאגיד החדשות החדש יוקם על פי אותו מנגנון שנקבע בחוק שניסחה ח"כ אלהרר. עובדה זו מחזקת את טענת מבקרי נתניהו ש"הכול אישי", וקצפו של ראש הממשלה לא יצא על היעדר הפיקוח הפוליטי על השידור

הציבורי אלא על מינוים של עיתונאים ביקורתיים כמו שאול אמסטרדמסקי ודורון צברי. ■ "היום אנו בצומת היסטורי, לא פחות. חשכו עיניי לחלוטין כשקראתי את תגובת חברי הכנסת, את כל הפגמים שעלו בהליך זה. התמונה שחורה משחור. אין בעיניי כל צל של ספק כי מדובר בפגם שיורד לשורשו של הליך. היועץ המשפטי של הכנסת כתב זאת ברחל בתך הקטנה. יש פה איזושהי זעקת שבר שעולה בין השורות. אנא, בית המשפט, אתה היחיד שיכול להציל אותנו מהמצב הזה!". // זהו קטע מתוך דברי פרקליטת העותרים לבג"ץ בעתירה נגד המס שהטיל שר האוצר משה כחלון על מחזיקי דירה שלישית. הדוברת, שאנדרסטייטמנט וקור רוח כנראה אינם הצד החזק שלה, היא מיה רויזמן-אלדור (שאגב מונתה לאחרונה לתפקיד שופטת בבית משפט השלום בתל-אביב). העותרים – ח"כ יצחק בוז'י הרצוג יחד עם עוד בעלי דירות מרובות – ניסו לתקוף את החוק לגופו בטענות שונות, כמו למשל שהוא פוגע בזכות הקניין של בעלי הדירות ושהוא לא ישיג את מטרתו, אולם ראש ההרכב, השופטת חיות, הבהירה כי פסילת חוק בעילות כאלו היא "אקט מאוד מאוד יוצא דופן ואנו נוקטים בו במסורה. אדוני מנסה להסביר למה החוק הזה לא טוב. זה צריך לשכנע בכנסת. בגלל זה אנשים שיש להם פוטנציאל יושבים בכנסת, ויש להסביר זאת בכנסת. אלה לא טיעונים לפה". // הדיון התמקד לבסוף בשאלת היחס בין המרכיב הפוליטי, המרכיב המקצועי והמרכיב הפרוצדורלי בתהליך החקיקה בכנסת. הסבר: גם כאשר הצעת חוק נסגרת בהסכם קואליציוני והממשלה נחושה להעבירה, היא מחויבת לתהליך שבו חברי הכנסת בוועדה הרלוונטית יהיו חשופים לכל פרטי ההצעה ולעמדות הדרגים המקצועיים. הבעיה היא שהצעת חוק המס על דירה שלישית עברה בהליך חפוז מאוד בשעות ערב מאוחרות, מה שגרם לחברי הכנסת מהאופוזיציה לנטוש בהפגנתיות את דיוני הוועדה בטענה שהם אינם יכולים לקיים דיון רציני בהצעה שיש לה השלכות כבדות משקל על משקי בית רבים בישראל. השאלה המשפטית היא מה דינו של חוק שזכה אמנם לרוב בכנסת אולם לא זכה לדיון מעמיק בתכניו.

עמדת היועמ"ש הייתה שבהליך החקיקה נפל אמנם "פגם שחומרה בציוד", אולם אין הוא מגיע לרף הגבוה שמקים עילה להתערבות בית המשפט בחקיקה ראשית של הכנסת. הכרעת בג"ץ אמורה להינתן בקרוב.